

لزوم جرم‌انگاری نشوز زوج

عبدالعلی توجهی *

چکیده

خانواده کانون مقدسی است که بر عالی‌ترین عواطف بنا شده است و به لحاظ کارکرد، مهم‌ترین نقش را در سعادت و شقاوت جوامع ایفاء می‌کند، لذا تلاش در راستای حفظ و استواری آن، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. با توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد خانواده، ضمانت‌اجراه‌های کیفری اصولاً در این کانون جایگاهی ندارند. با این وجود در مواردی که زوج از تأدیه‌ی حقوق زوجه خودداری کند و گذشته از سوء معاشرت، تسریع به احسان را نیز نپذیرد، به دلیل مغایرت آن با مصالح عالی شریعت و آثار منفی اجتماعی آن، می‌توان در قبال آن ضمانت‌های کیفری را اعمال کرد. یکی از کاستی‌های موجود در لایحه‌ی حمایت از خانواده، توجه نداشتن تهیه‌کنندگان آن به این موضوع مهم است، لذا به نظر نگارنده تلاش برای از بین بردن این خلأ ضرورت دارد.

کلید واژه

خانواده، نشوز، ضمانت کیفری، جرم‌انگاری، سوء معاشرت.

* - عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

- تاریخ دریافت: ۸۹/۶/۲۹ تاریخ تصویب: ۸۹/۷/۲۰

که در آسیب‌شناسی یک قانون، باید به خلأها و موارد مسکوت نیز توجه شود. مغفول مانده است. به نظر می‌رسد مسکوت معنی در قبال ملق گذاشتن زوجه توسط زوج و خودداری از حسن معاشرت و تسریح به احسان به صورت توانان، فاقد وجهت بوده و نیازمند تجدید نظر است.

توضیح بیشتر آنکه، یکی از تهدیدهای به نسبت شایعی که تعادل، شادابی و بقای این کانون را در مخاطره قرار می‌دهد کراهت یکی از زوجین یا هر دو از وضع موجود و خودداری از ایفای تعهدات شرعی و قانونی و به‌خصوص استفاده از اختیارات محوله می‌باشد. در صورتی که کراهت و بی‌زاری از دو طرف باشد با عنوان «شقاق» بررسی می‌شود و چنانچه از سوی زوجه باشد در قالب «عدم تمکین» و «نشوز زن» مطرح می‌گردد که بررسی این دو صورت از رسالت این مقاله خارج است.

در مواردی که کراهت و خودداری از انجام وظایف و سوء استفاده از قدرت و اختیارات قانونی و شرعی از سوی زوج باشد، «نشوز مرد» مطرح می‌گردد که پرداختن به ضمانت‌های کیفری آن موضوع این مقاله است. به دیگر سخن با این سؤال مواجه می‌شویم که آیا می‌توان گذشته از ضمانت‌های مدنی و راه‌کارهای پیش‌بینی شده در قوانین فعلی، از جمله اثبات عسر و حرج زوجه و طلاق قضایی و نظایر آن، در قبال نشوز مرد به واکنش‌های کیفری متوسل شد؟ این سؤال زمانی اهمیت می‌یابد که از نگاه نگارنده، در کارایی و سودمندی ضمانت‌های کیفری در محیط خانواده تردید جدی وجود دارد.

مقدمه

خانواده که به لحاظ ساختار کوچک‌ترین واحد اجتماعی و در عین حال هسته اصلی جامعه و اساس هر اجتماع بزرگ است، از یک سو برجسته‌ترین نقش را در رفع نیازهای حیاتی انسان ایفاء می‌کند و از طرف دیگر مهم‌ترین کارکرد را در بقای جامعه‌ی انسانی و حتی شقاوت و سعادت آن بر عهده دارد. این نهاد در آموزه‌های دینی از منزلت رفیعی برخوردار بوده و همواره توجه اندیشمندان را به خود جلب کرده است. تلاش در راستای تثبیت استواری و تعالی پایه‌های آن و بسترسازی برای کارکرد شایسته‌ی این نهاد مقدس و تدبیر و اقدام در جهت جلوگیری از فروپاشی یا به هم خوردن تعادل آن از مهم‌ترین دغدغه‌های متولیان هر جامعه محسوب می‌شود.

این نهاد اجتماعی همانند سایر بخش‌های جامعه پیوسته با تهدیدهایی مواجه بوده است. از این رو قرار گرفتن آن در سایه‌ی حمایت‌های شایسته و سنجیده قانونی ضرورتی انکارناپذیر است. با این وجود نوع حمایت، واکنش‌های قانونی و چگونگی اعمال آن، از مسائل ظریف و حساسی است که باید در انتخاب آن دقت خاصی مبذول گردد. علت این ظرافت، ویژگی‌های خاص این کانون است که از تمام نهادها و کلیه عقود و پیمان‌ها متمایز است. بدون تردید دغدغه‌ی اصلی تهیه‌کنندگان لایحه‌ی حمایت از خانواده، کاستن از مشکلات این بنیان و اتخاذ تدابیری در راستای اعتلا و استواری آن بوده است. توجه صاحب‌نظران به متن پیشنهادی لایحه و بررسی انتقادی آن، که شایسته‌ی قدردانی است، بیشتر بر موارد ارائه شده‌ی آن متمرکز گردیده و این اصل مسلم